

## **ENTREPRENURIAL EDUCATION - EFFICIENT APPROACH TO EMPLOYMENT - THE CASE IN MACEDONIA**

**Mirjana Stojceska Gjorgjioska PhD**  
Business Academy Smilevski, [mirjanastojceska@gmail.com](mailto:mirjanastojceska@gmail.com)  
**Prof. Dr. Mimoza Serafimova Professor PhD**  
University "Goce Delchev" Stip, [mimozaserafimova@yahoo.com](mailto:mimozaserafimova@yahoo.com)  
**Evgenija Gjorgjioska, MA Business Communication and Translation in English**  
[gjorgjioska.evgenija@gmail.com](mailto:gjorgjioska.evgenija@gmail.com)

Entrepreneurial education and its importance attract more and more interest in modern European societies. Entrepreneurial education presents itself as a driving force for innovation of teaching, revival of culture, development of learning, strengthening of achievements, as well as an efficient approach to employment.

Entrepreneurial education focuses on entrepreneurial competencies in the context of creating a new venture, developing entrepreneurs who are able to take responsibility for their own learning in a variety of different contexts. This paper provides an overview of the already existing research on entrepreneurial education and training with particular reference to the current situation in some countries in Europe, especially in Macedonia

Entrepreneurship and entrepreneurial education have a significant impact on individuals, on how to learn, and also to their future success. It also prepares them for upgrading their professional life and the important means of achieving individual, institutional goals, employment and future approach. This may involve recognizing oneself as a person who is creative and well-informed; who can translate ideas into actions; and who is ready to challenge the assumptions through critical examination and research.

The paper aims to clarify some basic aspects of entrepreneurial education, focusing on what is, why is it relevant to society, explaining the link between entrepreneurial education and employment opportunities.

**Key words:** entrepreneurship, entrepreneurial education, entrepreneurial activities, employment.

## **ПРЕТПРИЕМНИЧКОТО ОБРАЗОВАНИЕ – ЕФИКАСЕН ПРИСТАП ЗА ВРАБОТУВАЊЕ - СЛУЧАЈОТ ВО МАКЕДОНИЈА**

**Д-р Мирјана Стојческа Ѓорѓиоска**  
Бизнис Академија Смилевски, [mirjanastojceska@gmail.com](mailto:mirjanastojceska@gmail.com)  
**Проф. д-р Мимоза Серафимоа**  
Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, [mimozaserafimova@yahoo.com](mailto:mimozaserafimova@yahoo.com)  
**Евгенија Ѓорѓиоска Магистер на деловна комуникација и превод на англиски**  
Американ колеџ, Скопје, [gjorgjioska.evgenija@gmail.com](mailto:gjorgjioska.evgenija@gmail.com)

## 1. АПСТРАКТ

Претприемачкото образование и неговата важност привлекуваат се поголем интерес во модерните европски општества. Претприемачкото образование се претставува како движечка сила за иновирање на наставата, заживување на културата, разивање на учењето и засилување на достигнувањата, како и ефикасен пристап кон вработување.

Тоа се фокусира на претприемничките компетенции во контекст на создавање нов потфат, разивање на претприемачи кои се способни да преземат одговорност за сопственото учење во повеќе различни контексти. Овој труд дава преглед на постоечките истражувања за претприемничкото образование и обука со посебен осврт на моменталната состојба во некои земји во Европа, особено во Македонија

Претприемништво и претприемничкото образование имаат значително влијание на поединците како да учат, а со тоа и на нивниот иден успех. Исто така ги подготвува за надградување на професионален живот и е значајно средство за постигнување на индивидуални и институционалните цели, за вработување и иден успех. Ова може да вклучува препознавање себеси како личност која е креативна и информирана; која може да преведува идеи во акции; и која е подготвена да ги оспори претпоставките преку критичко испитување и истражување.

Трудот има за цел да ги разјасни некои основни аспекти на претприемничкото образование, фокусирајќи се на тоа што е, зошто е релевантно за општеството, да ја објасни врската помеѓу претприемничкото образование и можностите за вработување.

**Клучни зборови:** претприемништво, претприемничко образование, претприемнички активности, вработување

## 1. ВОВЕД

Претприемачкото учење може да се дефинира како процес во којшто општеството креира претприемачки лица, кои не се само сопственици на нови бизниси, туку лица што поседуваат знаења и работни навики за иднината, лица што се подготвени да го променат светот на подобро, лица што даваат придонес за општеството и му враќаат на општеството што им овозможило да станат тоа што се.

Република Македонија како членка на SEECEL формално ја прифаќа нивната дефиниција за претприемачко учење преку потпишувањето на Регионалната повелба за претприемачко учење на SEECEL: „Камен темелник за раст и работни места“. Земјите-членки на SEECEL го дефинираат претприемачкото учење како: „Концепт за образование и обука кој го поддржува претприемачкиот начин на размислување и се базира врз развојот на индивидуалците, вклучувајќи ги основните начела за ефикасноста во секојдневниот живот без посебен фокус на започнување на бизниси, при што се од наведеното води кон претприемачка писменост за општеството како целина“.

Начелно во литературата и во практиката, се користат две основни терминологији: претприемачко образование и претприемачко учење. Голем број експерти не прават јасна разлика меѓу овие поими. Многу често го користат поимот претприемачко образование за да опфатат некои работи што се дел од претприемачкото учење. Најголемата разлика меѓу двата

поима е токму во вториот дел: образование наспроти учење. Образованието е процес на стекнување компетенции преку настава, што со едноставни зборови значи пренесување на знаењето од општеството на поединците. Од другата страна, учењето е процесот на стекнување компетенции, исто така преку настава, но дополнително и преку искуството и многу поголемата самоиницијативност на лицето што сака да научи нешто ново. Затоа, претприемачкото учење е многу поширок поим кој предвидува широк спектар на активности што ќе го поттикнат претприемачкото размислување во општеството.

## 2. ВЛИЈАНИЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО ВРЗ ПРЕТПРИЕМНИШТВОТО

Анализирајќи го нивото на образование на претприемачите во рана фаза, може да се заклучи дека склоноста кон претприемништвото е поголема кај лицата со повисоко ниво на образование. Водењето на активните политики за подигнување на општото ниво на образование влијае врз зголемување на склоноста кон претприемништвото, посебно кон она мотивирано од можности.

Табела 1: Претприемништвото според нивото на образование

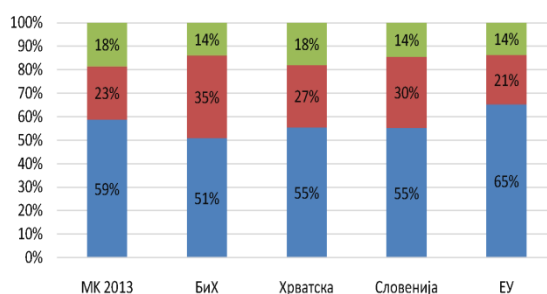
Земја	Некое средно/ ниско	Средно	Вишо	Високо
МК 2008	7,47	14,35	21,39	18,76
МК 2010	0,00	6,95	4,84	12,76
МК 2012	2,71	6,72	10,27	8,82
МК 2013	1,57	7,49	8,58	6,51
БиХ	5,46	11,31	10,49	17,29
Хрватска	3,50	9,73	13,68	11,86
Словенија	2,67	6,11	7,79	14,15
Турција	6,52	9,93	12,19	14,11
ЕУ	4,55	7,20	10,49	10,53

Извор: (GEM, 2013:39)

Претприемачката активност значително зависи од група фактори од окружувањето. Овие фактори се клучни за дефинирањето на карактерот на претприемачката активност во една земја. Факторите од окружувањето се клучни за разбирање на процесот на создавање на еден нов бизнис. Овие фактори директно влијаат врз постоењето на претприемачките можности и претприемачките капацитети и преференции кои истовремено влијаат врз динамиката на развој на бизнисот, како и согласно на тоа, националниот економски раст. Состојбата на факторите од опкружувањето кои влијаат врз претприемништвото во една земја се истражуваат преку анкетата на домашните експерти.

Областите се фактори кои може да влијаат врз опкружувањето за претприемништвото, нивото на развој и типот на претприемачки активности. Во графикот 1 даден е преглед на дефинираните области.

Графикон 1: Аспирации за раст во земјите од регионот.



Извор: (GEM, 2013:41)

Од областите: владини политики, владини програми за поддршка, претприемачко образование и обука, трансфер на истражување и развој, комерцијална и правна инфраструктура, отвореност на домашниот пазар, физичка инфраструктура и културни и социјални норми кои се сметаат за значајни аспекти на развојот на претприемништвото. Во делот што следува ќе биде разгледана областа претприемачкото образование и обука, која сметаме дека има големо влијание за идниот развој на претпримеништвото како економска категорија.

### 3. ПРЕТПРИЕМНИЧКО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА

Претприемништвото се дефинира како "трансверзална компетенција која се однесува на сите сфери на животот, почнувајќи од личен развој, преку активно учество во општеството, влегување на пазарот на трудот како вработен или самовработен или како некој кој започнал некој вид на бизнис (од областа на културата, социјалното претприемништво или комерцијалниот бизнис)" (Bacigalupo M. 2016, in Stojceska, Gjorgioska, Serfaimova, Stojceska, 2017: 45).

#### 3.1 ФОРМАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ЗНАЧЕЊЕТО НА ПРЕТПРИЕМНИШТВОТО

Во рамките на областа претприемничко образование во основно и средното образование највисоки оценки експертите имаат дадено за изјавата наставата во основното и во средното образование посветува соодветно внимание на претприемништвото и создавањето нови претпријатија“ (2,56). Експертите најмалку се согласуваат со изјавата „наставата во основното и во средното образование поттикнува креативност, самостојност и лична иницијатива“ (2,12) која бележи континуиран пад од 2008 г. до 2013 г. Во однос на претходните години, нема значајни отстапувања од мислењата на експертите по однос на прашањата за претприемничкото образование и обука. Доколку се направи споредба на просечната оценка на оваа област со земјите од регионот, ќе се забележи дека експертите во Македонија во 2013 г. имаат дадено повисоки оценки, освен од Турција каде што просечната оценка изнесува 2,29 %. Генерално, претприемничкото образование во основното и во средното образование има оценка под 3 што значи дека истиот претставува нестимулирачки фактор за претприемништвото во земјата, што е посебен фокус на нашата дискусија.

Табела 2. Претприемничко образование во основното и во средното образование

	МКД				ХРВ	СЛО	БИХ	ТУР	ЕУ-28
	2008	2010	2012	2013					
Наставата во основното и во средното образование поттикнува креативност, самостојност и лична иницијатива.	2,20	2,19	2,17	2,12	2,02	2,31	2,11	2,17	2,31
Наставата во основното и во средното образование обезбедува соодветни инструкции за пазарните економски принципи.	2,21	2,14	2,40	2,17	1,91	1,94	1,94	2,49	2,14
Наставата во основното и во средното образование посветува соодветно внимание на претприемништвото и создавањето нови претпријатија.	2,18	2,26	2,40	2,56	1,66	1,94	1,94	2,20	1,92
Просечна вредност со пондер	2,20	2,19	2,30	2,27	1,86	2,06	2,04	2,29	2,07

Извор: (GEM, 2013:56)

Претприемничкото образование во „постсредното“ образование е значајна категорија која влијае врз претприемништвото во државата. Во 2013 година средната оценка по однос на оваа категорија покажува дека експертите сметаат дека претприемничкото образование во постсредното образование влијае стимулирачки врз претприемништвото (3,05). Највисока оценка во оваа категорија имаа добиено изјавата „образовните програми од областа на бизнис и менаџмент обезбедуваат добра и соодветна подготовка за започнување и развивање нови претпријатија“, што е раст во однос на претходната година. Земајќи го просекот на ниво на категорија, во Македонија во 2013 г. експертите имаат попозитивни ставови за разлика од експертите од сите други земји од регионот кои се земени за споредба.

Резултатите може да се погледнат на табелата бр. 3

	МКД				ХРВ	СЛО	БИХ	ТУР	ЕУ-28
	2008	2010	2012	2013					
Универзитетите и факултетите обезбедуваат добра и соодветна подготовка за започнување и развивање нови претпријатија.	2,65	2,97	2,84	2,81	2,27	2,67	2,39	2,72	2,60
Образовните програми од областа на бизнис и менаџмент обезбедуваат добра и соодветна подготовка за започнување и развивање нови претпријатија.	2,92	3,21	3,05	3,19	2,86	3,00	2,69	2,94	3,01
Системите на професионално, стручно и доживотно образование обезбедуваат добра и соодветна подготовка за започнување и развивање нови претпријатија.	2,82	2,95	2,63	3,06	2,77	2,75	2,57	3,03	2,71
Просечна вредност со пондер	2,76	3,04	2,86	3,05	2,63	2,81	2,56	2,93	2,75

Извор: (GEM, 2013:58)

Споредено по компоненти, „Претприемачко образование во основното и во средното образование“ е послабо оценето отколку „Претприемачко образование во постсредното образование“ во секоја од наведените години. И двете компоненти се подобро оценети во однос на просекот на ЕУ и во однос на повеќето земји во регионот во 2013 г. Во наредните години се очекува раст на овие коефициенти со оглед на фактот дека во г. се вовеле и предметот „Иновации и претприемништво“ во прва, втора и трета година во средното образование, а од 2014 г. и предметот „Иновации“ во деветто одделение од основното образование.

Претприемничкото образование настојува да ги оспособи младите луѓе, да бидат одговорни, како и претприемничките поединци кои станаа претприемачи или претприемачки мислители кои придонесуваат за економски развој. Им помага да ги препознаат и искористат можностите, преку генерирање на нови идеи и наоѓање на потребните ресурси, создаваат и управување нови систем, како и да размислуваат на креативен и критички начин. (Holmgren et al. , 2004; Санчез, 2010a in in Stojceska, Gjorgioska, Serfaimova, Stojceska, 2018: 43).

#### 4. МЕРЕЊЕ НА СПОСОБНОСТИТЕ И ЗНАЕЊАТА ЗА ЗАПОЧНУВАЊЕ БИЗНИС ВО МАКЕДОНИЈА

Домашните експерти во 2013 година генерално имаат позитивни ставови во однос на можностите за започнување нов бизнис. Просечната вредност во оваа категорија изнесува 3,25. Најмногу од домашните експерти се согласуваат со изјавата „добрите можности за отворање нови претпријатија значително се зголемени во последните пет години“ (3,51), а најмалку со изјавата „постојат многу добри можности за отворање нови претпријатија“ со која експертите генерално не се согласуваат (2,81), што не било случај во 2012 година. Во споредба со претходните години, се забележува пад во сите поткомпоненти, односно можности за започнување нов бизнис. Споредбено со земјите од регионот, Македонија има приближно иста генерална оценка за можностите за започнување бизнис како и Хрватска (3,21). Слична е состојбата во земјите од ЕУ. Другите земји, како Словенија и Босна и Херцеговина, имаат пониски оценки во однос на Македонија.

Доколку се земе предвид изјавата „постојат повеќе добри можности за отворање нови претпријатија отколку што постојат луѓе способни да ги искористат“, генерално експертите во Македонија се согласуваат со оваа изјава, но помалку отколку во 2012 година. Следствено на тоа, истите оваа година им даваат по- висока генерална оценка на способностите и знаењата за започнување бизнис (2,58) споредбено со 2012 година. Сепак, генералната оценка е пониска од 3, што значи дека моменталната состојба со способностите и знаењата за започнување бизнис не е стимулирачка за претприемништвото во државата. Највисоко е оценета изјавата „многу луѓе знаат како да отворат и раководат со мал бизнис“ (2,81), а најниско е оценета изјавата „многу луѓе знаат како да отворат и раководат со високорастечки бизнис“ (2,27). Споредбено со земјите од регионот, способностите и знаењата за започнување бизнис во 2013 генерално се оценети под 3. Највисока оценка има во Македонија (2,58), а најниска во Босна и Херцеговина (2,45). Најниско оценета изјава во сите земји е „многу луѓе знаат како да отворат и раководат со високорастечки бизнис“.

Табела 4: Способности и знаења за започнување бизнис

	МКД				ХРВ 2013	СЛО 2013	БИХ 2013	ТУР 2013	ЕУ-28 2013
	2008	2010	2012	2013					
Многу луѓе знаат како да отворат и раководат со високорастечки бизнис.	1,97	1,87	1,87	2,27	1,95	2,11	1,97	2,11	2,07
Многу луѓе знаат како да отворат и раководат со мал бизнис.	2,80	2,59	2,87	2,81	2,20	2,42	2,25	2,91	2,78
Многу луѓе го имаат потребното искуство за отворање нов бизнис.	2,40	2,33	2,45	2,65	2,19	2,31	2,06	2,40	2,43
Многу луѓе може навремено да реагираат на добри можности за отворање нов бизнис.	2,30	2,42	2,45	2,59	2,12	2,47	2,00	2,41	2,41
Многу луѓе имаат способност да организираат ресурси потребни за отворање нов бизнис.	2,41	2,32	2,37	2,56	2,11	2,33	2,00	2,41	2,40
Просечна вредност <sup>8</sup>	2,38	2,35	2,4	2,58	2,11	2,33	2,06	2,45	2,42

Извор: (GEM, 2013:68)

## 5. ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА

Ефикасен пазар на труд кој функционира добро е значаен дел од севкупното деловно окружување кое поддржува развој на современо претприемништво и започнување нови бизниси. Според индикаторот за ефикасност на пазарот на труд (ГИК), ефикасноста на пазарот на труд е оценета со 4,2, со што Македонија е рангирана на 71 место. Иако има одредено подобрување, и понатаму треба да се делува кон подобрување на ефикасноста на можноста за оторање нови или ефектуирање бизнис можностите за претприемачите. Истражувањето на МОТ (2013) покажува дека постојните компании генерално сметаат дека законската регулатива на пазарот на труд и можноста за стекнување претприемничко знаење е релативно добра, но одредени аспекти треба значајно да се подобрат. Како главни области МОТ (2016) ја наведува поддржувачката средина за одржливи претпријатија (Enabling environment for sustainable enterprises). каде е неопходно подобрување на регулативата ги наведуваат: прекинување на работен однос и отпуштање на работници, видови на работни договори и вработување, кои како аспекти треба и мора да им бидат главни водилки при функционирањето, проширувањето или отворирањето нови бизниси во Македонија.

Сосема е јасно дека процесите за унапредување на законската регулатива и нејзино прилагодување кон европското законодавство се позитивни бидејќи ги подобруваат стандардите и условите за започнување бизниси во Република Македонија.

Вештините и знаењата, кои што се развиени преку обука и едукација, се една од ретките области во кои една земја може да создаде конкурентна предност. Важноста на претприемничкото образование произлегува од важноста на претприемачот низ целиот економски систем.

Негувањето на претприемачкиот дух и овозможување на позитивно окружување што го поддржува претприемаштвото, според тоа, стануваат основна одговорност на севкупниот образовен систем. Најновите наоди од истражувањето што го спроведе Европската комисија упатуваат на тоа дека лицата што поминале низ претприемачките програми и активности покажуваат посилен претприемачки ставови и намери, се вработуваат побргу по завршувањето на студиите, може да бидат поиновативни, дури и како вработени во некое претпријатие, и отвораат повеќе сопствени компании.

Клучната улога на претприемачкото учење е стекнување компетенции потребни за XXI век. Во тоа важна улога имаат наставниците и едукаторите, кои поседуваат специфицирани знаења и вештини за реализирање претприемничкото учење, и треба да применуваат иновативни методи кои ќе поттикнуваат развој на претприемничкиот дух кај младите луѓе.

Поаѓајќи токму од овој аспект, Република Македонија треба да ги вгради креативноста, иновациите и претприемаштвото во образованиот систем. Целта на трудот е да се анализираат концептите на економскиот развој, неговата поврзаност со претприемништвото, претприемничкото образование како негов значаен аспект за развој, како и стратегиите за негова реализација и имплементација во постојната

Претприемничкиот начин на размислување и дејствување не е поврзан само со бизнис потфат. Претприемничко ориентираните поединци мислат на користење на нови можности, комбинирање на ресурси на нови начини. Накратко претприемничкиот дух ја гради иднината, а образованието и наставниците се тие што

треба да го поттикнат и овозможат развојот на претприемничките способности кај младите.

Потребата за претприемачкото учење бележеше и сè уште бележи постојан раст. Меѓутоа, сеуште постојат и одредени пречки за прифаќањето на претприемачкото учење. На пример, сè препознава фактот дека постои недостиг од човечки ресурси и финансии за ваков вид на образование, понатаму, сèуште е присутно многу ниско ниво на свесност за важноста на претприемаштвото за економскиот развој, итн. Освен тоа, постојат видливи тенденции во академската заедница да го поистоветат претприемачкото учење исклучиво со учењето како да се започне и води бизнис. Иако наоѓањето одржливи идеи за нови бизниси е секако голем предизвик, предизвик е исто така и развојот на луѓе коишто ќе можат проактивно да ги поддржат и подобрат сите овие видови на нови бизниси.

Клучната улога на претприемачкото учење е да ги обезбеди младите луѓе (но не само нив) со компетенциите што се потребни за XXI век. Покрај тоа, претприемачкото учење е средство за зголемување на социјалната вклученост; тоа може да го зголеми бројот на претприемачи – општествени/социјални и комерцијални и може да послужи како премин за поголема интегрираност на рамката од клучни компетенции за доживотно учење. (Стратегија за претприемничко учење:28). Во тоа важна улога имаат наставниците, кои треба да имаат добра обука за претприемничкото учење, да применуваат иновативни методи кои ќе го поттикнуваат претприемничкиот дух кај младите.

Примарната цел беше да се обезбеди преглед на релевантна литература за врските помеѓу претприемничкото образование и претприемачката активност. Образовниот систем ја потпомага базата на знаење, постигнувањето на вештини, компетенции и ставови врз кои се темелат идните избори во кариерата. Бидејќи овие одлуки се од суштинско значење за иднината на поединецот, училиштето има одговорност да ги информира и да ги изложува учениците на широк опсег на можности за кариера, вклучувајќи го и претприемништвото. Извршениот преглед на литературата обезбеди неколку индикации за позитивна врска помеѓу претприемачкото образование и претприемачките активности. Овој доказ дава причини за поддршка можности за луѓето од сите возрасти да учествуваат во напорите за едукација. Дополнително, образованието и обуката треба многу повеќе да се ставаат во промена на личните ставови отколку во знаењето, бидејќи ефектите би можеле да бидат повеќе значајни за процесот на креирање бизнис и да ги надминат перцепираните бариери за претприемништвото. Образовните системи треба да бидат ориентирани да го истакнат и вреднуваат претприемништвото со цел да промовираат култура на претпријатието.

## 6. БИБЛИОГРАФИЈА

Andy P. (2018), Enterprise and Entrepreneurship Education, Guidance for UK Higher Education Providers

Baron A.R. & Shane, S.A. (2008). Entrepreneurship: A Process Perspective, 2nd ed, Thomson Learning, Inc. (2008), стр. 130.

Bridges, Carla, "Entrepreneurship Education and Economic Development: Preparing the Workforce for the Twenty-First Century Economy" (2008).



Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, and the Committee of the Regions on Entrepreneurship 2020 Action Plan: Reigniting the entrepreneurial spirit in Europe. COM/2012/0795 final

European Commission (2013b) Entrepreneurship Education: A Guide for Educators [http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/files/education/entredumanual-fv\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/files/education/entredumanual-fv_en.pdf) (accessed 1 March 2015)

Lackeus M. (2015), Entrepreneurship in education What, Why, When, How, OECD  
Global Entrepreneurship Monitor 2016, Donna Kelley, Slavica Singer, Mike Herrington,  
Entrepreneurship Research Association (GERA)

Mirjana Stojcheska Gjorgjioska, Evgenija Gjorgjioska “Entrepreneurial Education” (2015), First International Scientific Conference FAMA COLLEGE

Mirjana Stojcheska Gjorgjioska, Evgenija Gjorgjioska „Approaches for Encouraging Entrepreneurship” (2017), sixth symposium – Management and contemporary practices, Business Academy Smilevski ISBN 978-608-4690-15-3, УКД 334.722:37

Mirjana Stojcheska Gjorgjioska, Mimoza Serafimova Evgenija Gjorgjioska,(2017), **COMPARATIVE STRATEGIES ACCESSION FOR ENTREPRENEURIAL EDUCATION IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA, KNOWLEDGE International Journal, Vol. 19**, p.43, ISSN 2545 – 4439 (printed), ISSN 1857 – 923X (e-verzion), и Global Impact & Quality Factor (GIF) - 1.322, 2016 година

Mirjana Stojcheska Gjorgjioska, Evgenija Gjorgjioska „Approaches for Encouraging Entrepreneurship (2017), page 189, **UDK:** 334.722:37, ISBN 978-608-4690-15-3

Национален тим за ГЕМ Македонија (2014), Претприемништвото во Македонија, Македонска развојна фондација за претпријатија

Penaluna A., Penaluna K., Mc Kallum, How to teach entrepreneurship? 2016, University of Wales

Polenakovic M. “Entrepreneurial ecosystem in Republic of Macedonia“, National Centre for Innovations and Entrepreneurial Education Development”.

Serafimova, M. and Stojcheska Gjorgjioska, M. (2013) *Strategic aspects of institutional competitiveness of education institutions as function of local government*. In: BAS Second International Scientific Conference.

Stojcheska Gjorgjioska, M. and Serafimova, M. and Gjorgjioska, E. (2017) *Comparative strategies accession for entrepreneurial education in the Republic of Macedonia*. Knowledge – International Journal, 19.1 (1). pp. 43-50. ISSN 2545-4439

Serafimova, M. and Stojcheska Gjorgjioska, M. (2018), Business and Entrepreneurship: The Case in Macedonia, Lambert Academic Publishing

Serafimova, M., Stojcheska Gjorgjioska M, and Gjorgjioska, E (2018), Entrepreneurship as a Business competence